

CSORBA ROLAND

A kiskorú sértettek védelme a gyermekbarát igazságszolgáltatás tükrében

Gyermekek többféle szerepben kerülhetnek kapcsolatba az igazságszolgáltatással, így a büntetőeljárás esetén terheltként, sértettként, tanúként, vagy egyéb érdekelt személyként. Amikor a kiskorúak az igazságszolgáltatással találkoznak, a felnőttek azon rémisztő világába csöppennek, amelyet nem értenek. Ezért elkerülhetetlen az igazságszolgáltatás rendszerének az ő szükségleteiknek megfelelő kialakítása. Az elmúlt években már megkezdődtek azok a folyamatok, amelyek a kiskorúak hatékony, tényleges védelmét tűzték ki célul, illetve megpróbálták a nemzetközi kötelezettségeket a hazai gyakorlatba beépíteni. Ez a dolgozat a kiskorú sértettek védelmére kialakított szabályrendszert, eljárásrendet állítja a középpontba.

A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogát az alaptörvény rögzíti: „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.”¹ „Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.”² Ahhoz, hogy ezeket az intézkedéseket a lehető legkörültekintőbben alakítsuk ki, számos nemzetközi dokumentum és ajánlás áll rendelkezésünkre, azonban a mai napig kérdéses, hogy mennyiben tudunk az ideális igazságszolgáltatási rendszerre tett javaslatoknak megfelelni. A következőkben szeretném bemutatni ezeket az iránymutatásokat, az azok alapján a gyermekek jogainak hatékonyabb érvényesítésére született megoldási javaslatokat, valamint törekszem a megvalósult módosításokat és a fennmaradt hiányosságokat feltárni.

Nemzetközi és uniós jogi rendelkezések

A gyermekek jogait védő eljárás kialakításához a gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án aláírt egyezményben (amely hazánkra

¹ Magyarország Alaptörvénye, XVI. cikk (1) bekezdés.

² Magyarország Alaptörvénye, XV. cikk (5) bekezdés.

is kötelező) szereplő alapvető jogokból kiindulva a XX. században több nemzetközi dokumentum és egyezmény látott napvilágot, amely miatt a XX. századot a gyermekek évszázadának is tartják.³ 2003 és 2006 között az ENSZ jelentést készített a *Gyermekek elleni erőszak helyzetéről*, majd 2005-ben, a varsói csúcstalálkozón az *Építsük Európát a gyermekekkel a gyermekekért!* hároméves keretprogramról és keretstratégiáról szóló döntés született.⁴ E program újítása az volt, hogy már átfogó, több szakpolitikán átívelő javaslatokkal élt. Céljai közt szerepelt a gyermekek élethez és fejlődéshez való jogát szem előtt tartó gyermekbarát igazságszolgáltatáshoz való szabad hozzáférés elősegítése, valamint a gyermekek elleni erőszak valamennyi formája elleni küzdelem.⁵ 2010. november 17-én jelent meg az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról. Az Európa Tanács Európai Jogi Együttműködési Bizottsága lett a gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósítására szolgáló iránymutatások implementációjának felelőse, ezért kiemelt figyelmet fordított a tanácsadásra, képzésre, illetve konferenciákat szervezett, amelyeken a hasonló jogrendszerű országok megvitathatták a helyesnek vélt gyakorlatot. Az iránymutatás az utóbbi évek jelentős előrelépéseit mozdította elő, ugyanis erre épülve az Európai Unió Európai Bizottsága 2011. február 15-én kihirdette a gyermekjogok érvényesítésére vonatkozó uniós ütemtervet, amelyben meghatározta a tagállami jogalkotás tartalmát és irányát.⁶ 2012. február 15-én az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága elfogadta a *Gyermekjogi Stratégiát (2012–2015)*, amelynek célja a gyakorlat közelítése az előírásokhoz, valamint javaslatok adása a gyermekbarát szolgáltatások és rendszerek gyakorlatban történő kiépítésére és népszerűsítésére.⁷ Láthatóan az elmúlt években rendkívül fontossá vált a téma mind a jogalkotás, mind a megvalósítás szempontjából, így kijelenthetjük, hogy a gyermekek érdekében történő összefogás uniós és nemzetközi dimenziója is egészen összetett megközelítést alkalmaz a hatékony érvényesülés érdekében. A kiskorú sértettek védelmének eljárásjogi szempontjait egy szintén a közelmúltban született irányelv írja le, a 2012/29/EU irányelv a sértettek jogaira vonatkozó minimumszabályok meghatározásáról. Ezek a ren-

3 Gyermekbarát igazságszolgáltatás. Infojegyzet, 2014/4., 2. o.
http://www.parlament.hu/documents/10181/73472/Infojegyzet_2014_4_gyermekbarat_igazsagszol-galtatas.pdf/5e9b28d2-df43-492e-bd53-fd8536c4862c

4 Lux Ágnes (szerk.): Gyermekjogi projekt. Országgyűlési Biztos Hivatala, Budapest, 2011, 14. o.
[ÁJOB projektfüzetek 2011/1.]

5 Uo. 15–16. o.

6 Uo.

7 Uo.

delkezések olyan büntetőeljárás irányába mutatnak, amely garantálja a gyermekek jogainak tényleges védelmét. Az ilyen eljárás hozzáférhető, életkor-specifikus, gyors, gondos, a gyermek szükségleteit állítja a középpontba és azokhoz igazodik, valamint tekintettel van a tisztességes eljáráshoz, eljárásban való részvételhez, a magánélethez és családi élethez, illetve a tisztességes és méltóságos eljáráshoz való jog érvényesülésére, továbbá elősegíti az eljárási folyamatok megértését.⁸

A magyar igazságszolgáltatási rendszer átalakítása

Magyarországon 2011–2012-ben minisztériumi és bírói munkacsoportok jöttek létre az irányelvnek megfelelő gyermekbarát igazságszolgáltatás törvényalkotással, a gyakorlat módosításával, infrastrukturális átalakítással történő kiépítése érdekében. 2012-ben a gyermekbarát igazságszolgáltatást választotta projekttémájának az alapvető jogok biztosa, kapcsolódva a Gyermekjogi Ombudsmanok Európai Hálózatához.⁹ Ugyanebben az évben a magyar kormányzat szintén megpróbált kiemelt figyelmet fordítani a gyermekbarát igazságszolgáltatásra, ezért jött létre a Gyermekbarát Igazságszolgáltatás Munkacsoport (tagjai között szakemberekkel és a releváns tárcaikkal, civil szervezetekkel). Az OBH munkacsoportjának tevékenysége a következő megvalósítandó feladatokra irányult: a bírák képzési rendszerének kidolgozása a kiskorúakat érintő, részvételükkel zajló eljárásokban történő magas színvonalú, időszerű ítélezés céljából; az eljárásokban érintett kiskorúak részére szóló tájékoztatások fejlesztésében való közreműködés, összhangban a nemzetközi kötelezettségvállalásokkal; infrastrukturális fejlesztések szorgalmazása – különös tekintettel a gyermekmehhallgató szobákra –, és az ahhoz szükséges szempontrendszer kidolgozása; javaslatétel jogalkotás kezdeményezésére; együttműködés a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium által koordinált tárcaközi kormányzati munkacsoporttal, valamint az Országos Bírósági Hivatal keretein belül működő Mediációs Munkacsoporttal.¹⁰

⁸ <http://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-justice>

⁹ Lux Ágnes: Gyermekbarát igazságszolgáltatás az ombudsman szemszögéből. In: Kiss Valéria (szerk.): *Kontroll és jogkövetés. A Magyar Kriminológiai Társaság és az ELTE ÁJK Kriminológiai Tanszéke 2012. május 11-i közös konferenciájának előadásai.* Budapest, Magyar Kriminológiai Társaság, 2012, 230. o. [Kriminológiai közlemények 71.]

<https://drive.google.com/file/d/0B2SNd0aaBWEEnNGJrcWNfUjhtMFk/view>

¹⁰ <http://birosag.hu/tudjon-meg-tobbet/gyermekkozpontu-igazsagszolgalatas/munkacsoport-tevekenysege>

A 2012–2013-ban a kitűzött célok nyomán gyermekmeghallgató szobák létesültek a gyermekek lelki és fizikai biztonsága érdekében a nyomozó hatóságoknál, illetve egyes bíróságokon. Kialakításuk célja az volt, hogy az eljárási cselekmény helyszíne valóban kímélje a gyermekeket. Ez kiváltképp fontos abban az esetben, amikor a meghallgatandó gyermek egyben az ügy sértettje is, mert ez már önmagában megrázkódtatás a számára, s így meg lehet óvni bizonyos ártalmaktól. A szobák kép- és hangfelvétel készítésére alkalmas technikai eszközökkel való felszerelésével megelőzhető a gyermekek ismételt kihallgatása, így az események újra és újra történő átélése, ha a felvétel bizonyítási eszközként felhasználható.¹¹ 2013 tavaszán az alapvető jogok biztosja örömtelinek nevezte a meghallgatószobák létrehozását, azonban kiemelte, hogy ennél sokkal több intézkedésre lenne szükség, hogy a gyermekbarát igazságszolgáltatás ténylegesen érvényesüljön.¹² A törekvés az, hogy az egész jogi, eljárási, szervezeti intézményrendszer áthassa a gyermekek jogainak tiszteletben tartása, védelme. A Magyar Helsinki Bizottság a hazai eljárással kapcsolatban több problémát is azonosított az alapvető jogok biztosának 2012-ben megjelent jelentése szerint. A jelentés beszámol arról, hogy *„a Bizottság általános tapasztalatai szerint a hatósági eljárásokban részt vevő szakemberek nincsenek felkészítve a gyermekekkel való megfelelő bánásmód alkalmazására. Sem a 18 év alatti elkövetők, sem az áldozatok számára nem állnak rendelkezésre valódi segítséget jelentő szolgáltatások (pl. pszichológiai segítségnyújtás, stb.). Átfogó, több szakterületről érkező szakembert bevonó, multidiszciplináris képzések nem léteznek, különösen a szociális szférán kívül dolgozó szakemberek szupervíziója, képzésük megelőzése, új, gyermekközpontú technikák oktatása egyáltalán nem biztosított. Az eljárások, a hatóságok és a szakemberek közel sem »gyermekbarátak«. Az eljárások rendszerint kevésbé térnek el a felnőttekkel szemben folytatottaktól.”*¹³ A gyermekpszichiátriai és gyermekpszichológiai ellátás hiányosságaira a jogi szakemberek még 2015-ben is felhívták a figyelmet, ugyanis a gyermekek meghallgatására vonatkozóan nincs olyan útmutató vagy képzés, amely az igazságszolgáltatásban tevékenykedő szakemberek számára tájékoztatást adna, hogyan kell egy gyermeket a legfőbb érdekeinek szem előtt tartásával sikeresen meghallgatni.¹⁴ 2016. március 2-án a média arról számolt be, hogy

---

11 Havasiné Kulcsár Petra: A gyermekközpontú igazságszolgáltatás. Büntetőjogi Tanulmányok, 2015/16., 161. o.

12 Gyermekbarát igazságszolgáltatás... i. m. 3. o.

13 Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-3070/2012. számú ügyben.

14 Havasiné Kulcsár Petra: i. m. 156. o.

egy szexuális bűncselekmény áldozatát, egy nyolcéves kislányt három különböző hatóság hallgatta ki tanúként, és negyedszerre is meg akarták hallgatni még nyomozati szakban. Korábban mindháromszor részletesen mesélt a történetéről, az összes feltett kérdésre egyértelmű választ adott, és már csak az emlékek halványodása miatt sem tudott volna negyedik alkalommal az ügyről újabb információval szolgálni. A vallomásait nemcsak jegyzőkönyvezték, de hangfelvételt is készítettek róluk. Minden kihallgatás után azzal nyugtatták a kislányt és az édesanyját, hogy többször már nem kell felidézni a történeteket. Az ellene elkövetett bűncselekmény és az utána sorozatban következő kihallgatások annyira megviselték, hogy több alkalommal pszichológus segítségét kellett kérni az események feldolgozása érdekében. Az esetleges újabb kihallgatás hírére a kislány sírógörcsöt kapott. Éppen ezért az édesanyja nem kívánt eleget tenni a hatóság felhívásnak – a Magyar Helsinki Bizottság véleménye szerint okkal és joggal.¹⁵ Az ilyen és hasonló események a nemzetközi kötelezettségek és a hazai igazságszolgáltatás átalakítása fényében már nem fordulhatnak elő, de a gyakorlat láthatóan még mindig lemaradásban van az írott joganyaghoz és az annak érvényesüléséhez fűzött elvárásokhoz képest.

A gyermekbarát igazságszolgáltatás tartalma

A gyermekbarát igazságszolgáltatás „*olyan igazságszolgáltatási rendszer, amely az elérhető legmagasabb szinten biztosítja a gyermekek jogainak tiszteletben tartását és hatékony érvényesítését, figyelembe véve az alábbiakban felsorolt elveket, megfelelően tekintetbe véve a gyermek érettségét, értelmi szintjét és az ügy körülményeit. Olyan igazságszolgáltatás, amely hozzáférhető, az életkornak megfelelő, gyors, gondos, a gyermekek jogaihoz és szükségleteihez igazodó és azokra koncentrál, tiszteletben tartja a gyermekek jogait, beleértve a tisztességes eljáráshoz való jogot, az eljárásban való részvétel és az eljárás megértésének jogát, a magánélet, a családi élet, az integritás és a méltóság tiszteletben tartásához fűződő jogot.*”¹⁶ A szakiroda-

¹⁵ Bieber Ivóna – M. Tóth Balázs: Így hallgatják ki a szexuális bűncselekmény 8 éves áldozatát. [Helsinkifigyelo.blog.hu](http://helsinkifigyelo.blog.hu), 2016. március 2.
http://helsinkifigyelo.blog.hu/2016/03/02/igy_hallgatjak_ki_a_szexualis_buncselekmeny_8_eves_aldozatot

¹⁶ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806a4541>

lomban mind a „gyermekbarát”, mind a „gyermekközpontú” kifejezés használatos. Az OBH szakértői anyaga az utóbbit támogatja: „*a pártatlan ítélkezési tevékenységet ellátó bíróság nem lehet sem egy terhelt, sem egy sértett, de még egy tanú barátja sem életkorától és életállapotától függetlenül. Mindazonáltal a gyermekek egészséges fejlődése olyan prioritást jelent, ami a fokozott odafigyelést, és akár az eljárás többi résztvevői eljárási jogainak korlátozását is indokolhatja. A gyermekközpontú [child-focus] igazságszolgáltatás lényege ezen prioritások fel- és elismerése.*”¹⁷ Gyurkó Szilvia szerint is érdemes lenne az Európai Tanács *child friendly justice* kifejezése helyett az ENSZ-dokumentumokban használt *child centered justice* fogalmával élni. Maud de Boer-Buquicchio (2010-ben az Európa Tanács főtítkárhelyettese) szerint azonban a „barát” kifejezés által sugallt értékeket kell az igazságszolgáltatási eljárásra vetíteni, ezért találébb a „gyermekbarát igazságszolgáltatás” megfogalmazás.¹⁸

Az mindenesetre bizonyos, hogy az ilyen igazságszolgáltatás létrejöttét társadalmi felelősségvállalásunk miatt nemcsak a tételes jogi rendelkezéseknek, de a gyakorlati, „élő jogként” való érvényesítésnek is meg kellene valósítania. A büntetőjog területén ez jelentheti a soron kívüli eljárást, a törvényes képviselő jelenlétét az eljárásban, a gyermek jogainak képviselétét, esetleg teljesen elkülönült anyagi jogi szabályokat vagy elkülönült intézményrendszert, a gyermek meghallgatásának részleges korlátozását és speciális szabályait, speciális ismeretekkel felvértezett szakemberek alkalmazásának kötelezettségét, illetve a gyermekvédelmi intézményrendszer jelenlétét az eljárásban, továbbá a nyilvánosság és a közvélemény tájékoztatására vonatkozó speciális szabályokat.¹⁹ Fontos, hogy a nyomozástól egészen a bírósági tárgyalásig gyermekbarát rendszert kell kialakítani, hiszen a kiskorúak első találkozása az igazságszolgáltatással sokszor az egész életükre hatással lehet. Az egész jogrendszerben szemléletváltásra van szükség azért, hogy a kiskorú sértettek megfelelő bánásmódban részesüljenek, és később ne váljanak maguk is bűnözővé. Tudni kell ugyanis, hogy egy nem kielégítően felépített és elvégzett vizsgálattal is többet árthatunk az áldozatnak, mint maga az erő-

¹⁷ A Gyermek-központú Igazságszolgáltatás Bírósági Konceptiója. Országos Bírósági Hivatal, Budapest, 2012, 2. o.

¹⁸ Gyermekbarát igazságszolgáltatás... i. m. 1. o.

¹⁹ Gyurkó Szilvia: Gyermekközpontú igazságszolgáltatás. In: Kiss Valéria (szerk.): Kontroll és jogkövetés. A Magyar Kriminológiai Társaság és az ELTE ÁJK Kriminológiai Tanszéke 2012. május 11-i közös konferenciájának előadásai. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2012, 228. o. [Kriminológiai közlemények 71.]

<https://drive.google.com/file/d/0B2SNd0aaBWEnWGJNSHNFLVU1XzQ/view>

szak. Ezt jelenti a másodlagos viktimizáció fogalma, amikor a gyermek védelmére létrehozott rendszer rosszul működik, ezáltal hozzájárul a bántalmazás késedelmes elhárításához, vagy be nem avatkozásával a folyamatos viktimizációhoz. Idetartozik a nyomozási, a jogi eljárás során a szükségtelen számú és nem megfelelő képzettségű szakember által végzett kikérdezés, az indokolatlanul elhúzódó kihallgatás és a sértettek orvosi vizsgálata is. Tekintjük át, hogy milyen törekvések történtek eddig a büntető igazságszolgáltatás gyermekbaráttá tétele érdekében és mikre lenne még szükség!

Biztonság

A gyermekkorú áldozatokat illetően az Európa Tanács gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatása a bűncselekmények gyermekkorú áldozatait és szemtanúit érintő ügyekkel kapcsolatos igazságszolgáltatásról szóló ENSZ-iránymutatás²⁰, és a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről szóló egyezmény elveiből merített, amelyek előírják, hogy *gondoskodni kell a gyermek, annak családja és tanúi biztonságáról a megfélemlítéssel, a megtorlással és az ismételt viktimizációval szemben.*²¹ A gyermekeket, különösen a sérülékenyeket meg kell védeni az ártalmas hatások minden formájától. Ezt számos ilyen értelmű rendelkezés ösztönzi. Egyes tagállamokban az iránymutatás 12. pontjában ajánlottaknak megfelelően bevezették a gyermekvédelmi szolgálatok személyzetének ellenőrzését, amely kiterjed a bűnügyi nyilvántartások ellenőrzésére és olyan előzetes intézkedésekre is, amelyek meghozatalára akkor kerül sor, ha egy személy feltételezhetően bűncselekményt követett el gyermekek sérelmére. Ennek a gyakorlatnak egyértelműen tiszteletben kell tartania az ártatlanság védelmét és az igazságszolgáltatás függetlenségét. Különösen szükség van a védelemre abban az esetben, ha a feltételezett elkövető a szülő, egy másik családtag vagy az elsődleges gondviselő.²²

20 Az Egyesült Nemzetek Szervezetének iránymutatása a bűncselekmények gyermekkorú áldozatait és szemtanúit érintő ügyekkel kapcsolatos igazságszolgáltatásról.

21 2015. évi XCII. törvény az Európa Tanácsnak a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről szóló egyezménye kihirdetéséről, valamint ezzel összefüggésben egyes törvények módosításáról 31. cikk (1) bekezdés f) pont.

22 Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának... i. m.

A késelem nélküli eljárás

A kiskorú sértettek sérelmére megvalósuló cselekmények elkövetői nagyon gyakran ismerősök. Így például a gyermekek szexuális bántalmazása elkövetőinek 75–85 százaléka felnőtt férfi, rendszerint a gyermek édesapja, mostohaapja, a szülő testvére, testvér, illetve olyan személyek, akik nem képesek hozzájuk korban illő személlyel normális kapcsolat létesítésére. Mindez jól demonstrálja, mennyire bonyolult helyzetet teremtenek ilyen esetben az eljárások, tekintettel arra, hogy a családban biztosított a gyermek elhelyezése. A gyermekeknek alapvetően joguk van a késelem nélküli eljáráshoz, de ennek további és rendkívül fontos aspektusa, hogy csak akkor lenne elkerülhető a kiskorúnak a bántalmazó, szabadlábban védekező szülővel történő további együttélése, ha nem húzódik el túl hosszan a büntetőeljárás. Ezt szolgálják a gyorsított nyomozás lehetőségére, illetve az eljárás tartamának csökkentésére vonatkozó Be.-beli szabályok. A büntetőeljárást ugyanis soron kívül kell lefolytatni „*a kiskorú sértett sérelmére elkövetett, az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmény miatt, a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény miatt, a gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmény miatt vagy más, személy elleni erőszakos bűncselekmény miatt, ha a kiskorú sértett érdeke – így különösen akkor, ha a sértett testi, értelmi vagy erkölcsi fejlődését a bűncselekmény jelentősen veszélyeztette, illetve ha a terhelt az eljárás lefolytatásakor is ellátja a sértett nevelését, felügyeletét vagy gondozását, vagy egyébként is a sértett környezetében él – a büntetőeljárás mielőbbi befejezését indokolja.*”²³

A távoltartás jogintézménye

Ha a büntetőeljárást vizsgáljuk, a kiskorú sértett részvételével zajló eljárásoknak a késelem elkerülésén kívül még több olyan jellemzőjük is van, amelyek elméletileg alkalmasak lehetnek a másodlagos viktimizáció mérséklésére.²⁴ Ezek közül a legfontosabb a kiskorúakkal szemben elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekmények esetén mindenképpen a távoltartás intézménye. A családon belüli erőszak megfékezésére szolgáló legfontosabb eszközként jelent meg a jogintézmény, amely a veszélyhelyzetben lévő családtagok

²³ Be. 64/A § (1) bekezdés b) pont.

²⁴ Gyurkó Szilvia: A családon belüli erőszak megítélése és szabályozása a magyar jogrendszerben. In: Virág György (szerk.): Családi iszonyok. A családi erőszak kriminológiai vizsgálata. KJK-Kerszöv, Budapest, 2005, 119. o.

azonnali védelmének garantálásával tűnt elérhetőnek a bántalmazóval szemben.²⁵ A Be.-ben a távoltartás a személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedések között található, és idővel az előzetes letartóztatás alternatívája lett. Tíz és hatvan nap közötti időtartamra rendelhető el. A sértett számára azonban túl rövidnek bizonyul ez az időtartam, hiszen ez csupán a büntetőeljárás töredékét fedi le, s leteltekor a bántalmazó terhelt visszaköltözik az otthonukba. Ennek következménye az is lehet, hogy kibékülnek, így emiatt a sértett a bírósági eljárásban már nem tesz vallomást, hiszen hozzátartozó esetén nem köteles erre, és így ha nem áll rendelkezésre más bizonyíték, a bíróság bizonyítottság hiányában felmentő ítéletet fog hozni.²⁶ A magyarországi távoltartó intézkedések közül mégis ez bizonyul egyelőre a leghatékonyabbnak. További formái a rendőrség által is elrendelhető megelőző és ideiglenes megelőző távoltartás.

Az ideiglenes megelőző távoltartás a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló törvénnyel²⁷ került a jogrendszerbe, és az azonnali közbeavatkozás lehetőségét kínálja, ha a veszélyeztető helyzet fennáll. E törvény lehetővé teszi, hogy a helyszínen intézkedő rendőrség az ideiglenes megelőző távoltartást elrendelje 72 órára, és foganatosítsa, amennyiben az eset összes körülményéből, így különösen a bántalmazó és a bántalmazott által előadott tényekből, a hozzátartozók közötti erőszak helyszínéből, a hozzátartozók közötti erőszakra utaló jelekből, a bántalmazó és a bántalmazott magatartásából és egymáshoz való viszonyából a hozzátartozók közötti erőszak elkövetésére megalapozottan lehet következtetni.²⁸

A magánindítvány – egy kétarcú lehetőség

A reviktimizáció elkerülésére szolgál az is, hogy bizonyos cselekmények csak magánindítványra üldözendők, s ez akár még pozitív is lehet, ha a nemi erkölcs elleni enyhébb és egyszeri cselekményformáról van szó, illetve az elkövető ismerős, családtag. A család pedig meg tudja oldani ezt a problémát, vagy segítség igénybevételével megelőzhetik a továbbiakat, és nincs szükség a büntetőeljárás megindítására. Sok esetben azonban negatív szerepet tölt be annak lehetősége, hogy a sértett akaratától függ az eljárás megindítása, mivel ez hozzájárul a cselekmény és az elkövető rejtve maradásához azokban az

---

²⁵ Uo. 116. o.

²⁶ Tóth Andrea Noémi: Távoltartás osztrák mintára? Debreceni Jogi Műhely, 2013/3., 112. o.

²⁷ 2009. évi LXXII. törvény.

²⁸ Tóth Andrea Noémi: i. m. 109. o.

esetekben, amikor a megfélemlített áldozat szégyelli magát, nem mer segítséget kérni sem a hatóságtól, sem szakemberektől.²⁹

A gyermek jogainak képviselete

Az Európai Parlament és a tanács a 2011/93/EU irányelvének 20. cikkében azt írta elő a tagállamok számára, hogy megfelelő intézkedésekkel gondoskodjanak a gyermek áldozatok védelme érdekében a különleges képviselőről a nyomozási és bírósági szakaszban, ha a szülői felügyeletet gyakorlók a közöttük és a gyermek áldozat között fennálló érdekellentét miatt nem képviselhetik a gyermek áldozatot, vagy ha a gyermeknek nincs kísérője vagy elszakadt a családjától. Előírja továbbá, hogy gondoskodni kell róla, hogy a gyermekek haladéktalanul jogi tanácsadást, valamint jogi képviseletet vehessenek igénybe, egyebek között kártérítés igénylése céljából is. Mindez térítésmentes kell hogy legyen, ha az áldozatnak nincs elegendő anyagi forrása. A nyomozás során a gyermek áldozatot a tényállás illetékes hatóságok számára történő bejelentése után késedelem nélkül kell kihallgatni az e célra kialakított vagy alkalmassá tett helyen, erre kiképzett szakemberek által. Lehetőség szerint minden alkalommal ugyanaz a személy kell hogy lefolytassa a gyermek áldozat kihallgatását, és ezek számát korlátozni kell azokra az esetekre, amikor az feltétlenül szükséges. *„Meg kell tenni a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy a kiskorú tanú valamennyi kihallgatását audiovizuálisan rögzítsék, és az audiovizuálisan rögzített kihallgatásokat bizonyítékként fel lehessen használni a büntetőeljárás bírósági szakaszában. Elrendelhetővé kell tenni a büntetőeljárások bírósági szakaszában azt, hogy a tárgyalásra a nyilvánosság kizárásával kerüljön sor, és hogy a gyermek áldozatot a tárgyalóteremben a jelenléte nélkül, különösen a megfelelő kommunikációs technológiák felhasználása útján meghallgathassák. Meg kell tenni a szükséges intézkedéseket a gyermek áldozatok magánéletének, személyazonosságának és képmásának védelme, valamint minden olyan információ nyilvánosságra kerülésének megakadályozása érdekében, amely alapján azonosíthatók lennének.*”³⁰

²⁹ Alföldi Ágnes Dóra: A családon belüli erőszak és a magyar büntetőjog. Jura, 2011/2., 153. o.

³⁰ Az Európai Parlament és a tanács 2011/92/EU irányelve (2011. december 13.) a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, valamint a 2004/68/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról.

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex:32011L0093>

Hazánkban mindezek biztosítására, a kiskorú minél szélesebb körű védelme érdekében a Be. különféle speciális szabályokat tartalmaz. Ilyen például, hogy a kiskorút, ha a tizennegyedik életévét nem töltötte be, a gondozója útján kell idézni, illetve értesíteni. A kiskorú idézését és értesítését a törvényes képviselőjével is közölni kell.³¹ Szerepel a törvényben az a rendelkezés is, hogy a tizenégy évesnél fiatalabb személyt akkor lehet szembesíteni, ha a szembesítés a kiskorúban nem kelt félelmet.³²

Ha a terhelt a kiskorú szülője, feltétlenül meg kell említeni azt a szabályt, miszerint őrizetbe vételnél a felügyelet nélkül maradó kiskorú gyermeket, illetve a terhelt által gondozott más személyt gondozás céljából a hozzátartozójának vagy az arra alkalmas intézménynek kell átadni. A kiskorú elhelyezéséről a gyámhatóság útján kell gondoskodni, a terhelt által gondozott más személy esetében a gyámhatóságot kell értesíteni.³³

A nyilvánosságra és a közvélemény tájékoztatására vonatkozó speciális szabályok

A kiskorút védi az a rendelkezés, miszerint a kiskorúra tekintettel a tárgyalás nyilvánosságát ki lehet zárni. Azonban ez nemi erkölcs elleni bűncselekmények esetében egyébként is jellemző, erkölcsi okból akár a felnőttkorú sértett esetében is zárt tárgyalást tartanak a bíróságok.

Az áldozatvédelmi irányelv alapján az áldozat magánéletének védelme fontos eszköz lehet a másodlagos és ismételt áldozattá válás, a megfélemlítés, valamint a megtorlás megakadályozása érdekében. Így a nyilvánosság mellett a közvélemény tájékoztatására vonatkozóan is speciális szabályok szükségesek a megfelelő védelem érdekében. *„E védelem olyan intézkedések révén valósítható meg, mint az áldozat személyazonosságával és tartózkodási helyével kapcsolatos adatszolgáltatás mellőzése vagy korlátozása. Az ilyen védelem különösen fontos a gyermekáldozatok esetében, és magában foglalja a gyermek nevének titokban tartását is. Ugyanakkor lehetnek olyan kivételes esetek, amikor a gyermek számára előnyös lehet az információ nyilvánosságra hozatala vagy adott esetben akár széles körű terjesztése, például gyermekrablás esetén. Az áldozatok és családtagjaik magánéletének és képmásának védelmét szolgáló intézkedéseknek minden esetben meg kell felelniük a tisztességes eljáráshoz való jognak és a véleménynyilvánítás szabadsá-*

---

31 Be. 68. § (2) bek.

32 Be. 124. § (3) bek.

33 Be. 128. § (2) bek.

gának, ahogyan azokat az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény 6. illetve 10. cikke elismeri.”³⁴

A gyermek meghallgatásának speciális szabályai

A Be. sajátos rendelkezéseket tartalmaz a vallomástétel különleges szabályai-
val, valamint a tanú- és áldozatvédelmi rendelkezésekkel kapcsolatban is.³⁵
Ha a nyomozó hatóság, illetve az ügyészség által végzett nyomozás során az
ügyész a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény (Btk.
XIX. fejezet) vagy a hozzátartozó sérelmére elkövetett személy elleni bűn-
cselekmény miatt folytatott eljárásban különleges bánásmódot igénylő sértet-
tet kíván tanúként kihallgatni, akkor a sértettet csak vele azonos nemű sze-
mély hallgathatja ki, feltéve hogy ezt a sértett kéri, és az eljárás érdekeit nem
sérti.³⁶ A kiskorú tanú gondozója vagy törvényes képviselője indítványára,
valamint hivatalból a bíróság a tanúnak, vagy kivételes esetben a vádlottnak
zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatását rendelheti el.³⁷ E jogin-
tézsmény elsősorban a technika fejlődésére tekintettel – tudniillik hogy a
*„zártcélú televíziós berendezések széleskörű alkalmazása révén technikai
szemszögből nincs akadálya annak, hogy a tanú ne a tárgyalóteremben, a
vádlott fizikai jelenlétében tegyen vallomást”³⁸* – olyan költség- és időkímélő
megoldást³⁹ jelent az eljáró bíróság számára, amelynek *„nemcsak perökönö-
miai és biztonsági, hanem fontos tanúvédelmi jelentősége”⁴⁰* is van. A jogin-
tézsmény elsődleges szerepe a gyermekek esetében a tanúvédelmi, azaz a ta-
núkat kímélő szerep.

Az áldozatvédelmi irányelv szerint egyes áldozatok esetében a büntetőel-
járás során különösen nagy a kockázata a másodlagos és ismételt áldozattá
válásnak, valamint az elkövető általi megfélemlítésnek és megtorlásnak. Ez
a kockázat összefügghet az áldozat személyes jellemzőivel, vagy a bűncse-
lekmény típusával, természetével vagy körülményeivel, és csak a lehető leg-

34 Az Európai Parlament és a tanács 2012/29/EU irányelve (2012. október 25.) a bűncselekmények ál-
dozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a
2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról (54) bek.

35 Gyurkó Szilvia: i. m. 119. o.

36 Be. 86/A §

37 Be. 244/A § (1) bek.

38 Bócz Endre: A tanúvédelemről. Kriminológiai Közlemények, 1996/54., 109. o.

39 Holé Katalin – Kadlót Erzsébet (szerk.): A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény magyará-
zata. IV. kötet. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2007, 116. o.

40 Kertész Imre: A még különösebben védett tanú. Belügyi Szemle, 2001/11., 31. o.

korábban elvégzett egyéni értékelések révén lehet hatékonyan azonosítani. Ilyen értékelést minden áldozat esetében kell végezni annak megállapítása érdekében, hogy a kockázatok fennállnak-e, valamint hogy esetükben milyen különleges védelmi intézkedésekre van szükség.⁴¹ Az irányelv szerint az emberkereskedelem, a terrorizmus, a szervezett bűnözés, a hozzátartozók közötti erőszak, a szexuális erőszak vagy a szexuális kizsákmányolás, a nemi alapú erőszak és a gyűlölet-bűncselekmények áldozatai, valamint a fogyatékossgal élő áldozatok és a gyermek áldozatok esetében nagy arányban fordulnak elő az említett veszélyek. Így ilyen áldozatok esetében különös alapossággal kell eljárni annak megítélése során, hogy fennáll-e az áldozattá válás, a megfélemlítés és a megtorlás kockázata, és abból a feltevésből kell kiindulni, hogy ezen áldozatok esetében különleges védelmi intézkedésekre lesz szükség.⁴²

A Be. 2015. november 1. óta hatályos módosítása⁴³ szerint a büntetőeljárás megindításakor tizenhét évesnél fiatalabb sértettet *különleges bánásmódot igénylő sértettnek* kell tekinteni, így a fiatalkorúak a törvény erejénél fogva sajátos szükségletű sértettnek tekintendők. Ha ilyen sértett vesz részt a büntetőeljárásban, akkor a bíróságnak, az ügyésznek és a nyomozó hatóságnak az eljárás során a különleges bánásmódot igénylő sértett lehető legnagyobb kíméletével kell eljárnia.⁴⁴ Ennek során a sértett igényeinek a figyelembevételével törekedni kell például a kihallgatás kép- vagy hangfelvevővel vagy egyéb berendezéssel való rögzítésének, valamint a gyanúsított zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatása indítványozásának alkalmazására. Ezen kívül, ha a nyomozási bíró illetékességi területén van gyermekek meghallgatására szolgáló helyiség, akkor a nyomozási bíró a tizennegyedik életévét meg nem haladott tanú meghallgatása esetén az ülést ilyen helyiségben is megtarthatja, vagy például különleges bánásmódot igénylő sértett esetén a kihallgatandó sértett vagy képviselője is indítványozhatja a vádlott tárgyalóteremből történő eltávolíttatását, valamint ilyen esetekben a tanú kihallgatását kép- vagy hangfelvevővel, illetve egyéb berendezéssel kell rögzíteni. Általános elvárás, hogy a különleges bánásmódot igénylő sértettet érintő eljárási cselekményeket, ha az az eljárás érdekeit nem sérti, a sértett kíméletével, lehetőség szerint az igényeinek a figyelembevételével kell előkészíteni és végrehajtani.⁴⁵

---

41 2012/29/EU irányelv (55) bek.

42 2012/29/EU irányelv (57) bek.

43 A módosítást a 2015. évi CLI. törvény 8. §-a iktatta be.

44 Be. 62/C § (3) bek.

45 Be. 62/C § (4) bek.

Gyermekmeghallgató szobák

A nyomozó hatóságok előtti eljárásban a gyermekmeghallgató szobák létesítését már jogszabály is rendezi⁴⁶, az Országos Bírósági Hivatal gyermekköz-pontú igazságszolgáltatás projektjében is elsőbbséget élvező célkitűzés, hogy minél több bíróságon kerüljön sor ilyen helyiségek kialakítására. A gyermekmeghallgató szobák létesítésének célja, hogy a nyomozó hatóság, illetve a bíróság a tizennégy évesnél fiatalabb személy meghallgatását olyan helyiségben végzi, amelyben a büntetőeljárás céljával összhangban megoldható, hogy az eljárási cselekmény a gyermekkorú lehetőség szerinti kíméletével, a gyermek mindenekfelett álló érdekét szem előtt tartva valósuljon meg, megóva őket a büntetőeljárás természetéből fakadó ártalmaktól. Ennek eszköze egyrészt az életkori sajátosságaikhoz igazodó igényeiknek megfelelő környezet, másrészt a gyermekmeghallgató szobát kép- és hangfelvétel készítésére alkalmas technikai eszközökkel is fel kell szerelni, ami azt a célt szolgálja, hogy a gyermek kihallgatására lehetőség szerint csak egyszer kerüljön sor az egész büntetőeljárás folyamán. A felvétel ugyanis a bizonyítékok része, később – természetesen az eljárási törvény szabályainak, a kiskorú személyhez fűződő jogainak és érdekeinek szem előtt tartásával – a tárgyaláson is felhasználható, s ezáltal elkerülhető, hogy újra és újra kitegyék őt a sokszor még a felnőtteket is megviselő procedúrának. Különös jelentősége van ennek akkor, ha a kihallgatandó gyermekkorú egyben sértettje is a bűncselekménynek. Ez már önmagában is akkora megrázkódtatás, hogy esetükben még fontosabb szempont a retraumatizálás elkerülése. A felvétel készítésével megakadályozható a történetek ismétlődő átélése.

Fel kell azonban hívni a figyelmet arra, hogy az alapvető jogok biztosá által 2012-ben lefolytatott eljárás alapján az előrelépések ellenére a rendőrségi gyermekmeghallgató szobák hozzáférhetősége tekintetében számos funkcionális hiányosság érzékelhető több megyében, néhány megyében pedig a tapasztalatok is hiányoznak. Összességében azt állapította meg, hogy a gyermekmeghallgató szobák működésének egyes diszfunkcionális megoldásai, az alacsony kihasználtság és egyéb technikai jellegű hiányosságai az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz, valamint tisztességes eljáráshoz való jogával összefüggő visszásságot okoz, de a jogbiztonság követelményének érvényesülését is közvetlenül veszélyeztetheti.⁴⁷ A biztos arra is figyel-

⁴⁶ 32/2011. (XI. 18.) KIM rendelet.

⁴⁷ Az alapvető jogok biztosának Jelentése az AJB-1861/2014. számú ügyben, 12. o.

meztet, hogy „a gyermekkorú meghallgatásáról szóló írásos jegyzőkönyvön kívül készített hang-, kép- és videofelvételeket minél szélesebb körben kellene felhasználni – a gyermekek jogainak védelme szempontjából, az alkotmányos garanciák teljes tiszteletben tartása mellett”. Ily módon ugyanis az eljárási cselekmény minden mozzanata rögzíthető, ezáltal nem kell több alkalommal megjelennie a gyermeknek meghallgatásra a hatóság előtt. A feltárt hiányosságok azonban ezt megakadályozhatják, ezért a gyermekmeghallgató szobák működése feltételeinek javítása, a folyamatos, az erőforrásokhoz igazodó fejlesztése elengedhetetlen. Mindemellett hangsúlyozza, hogy „a szakemberek eljárása semmilyen tárgyi eszközzel nem pótolható”⁴⁸.

A speciális ismeretekkel felvértezett szakemberek alkalmazásának kötelezettsége

A gyermekbarát működés követelménye nemcsak az igazságszolgáltatás rendszerében kell hogy érvényesüljön (polgári, büntető- és peren kívüli eljárásokban), hanem minden olyan eljárásban, amiben – bármilyen eljárási pozícióban vagy szerepben – gyermek szerepel. A gyermekbarát eljárás követelményében tehát nem tehető különbség az egyes „szerepek” között, a gyermeket sui generis megilletik azok a jogosítványok, amelyek gyermekbaráttá minősítenek egy eljárást, ez szolgálja alapvetően a gyermekek mindegyikére álló érdekét, ehhez pedig az együttműködés minden szakmai oldalról nélkülözhetetlen. A gyermekek védelme érdekében így a büntetőeljárások fontos szereplője lehet a pszichológus, aki szakértőként vagy szaktanácsadóként vehet részt az eljárás nyomozási vagy bírósági szakaszában. Szaktanácsadóként pszichológust a rendőrségen az esetek többségében éppen a gyermekek meghallgatásához, szexuális bűncselekmények sértettjeinek kihallgatása során vesznek igénybe, akik segíthetnek a rendőröknek a kihallgatásra történő felkészülésben.⁴⁹ Számukra akár kommunikációshatékonyság-fejlesztő tréning lehetőségét is biztosítják.⁵⁰

A büntetőperekben az eljárás bírósági szakaszában a pszichológus szakértő számára feltett kérdések a nemi erkölcs elleni bűncselekmények felderítésében különösen nagy jelentőséggel bírnak a gyermekkorú áldozatok esetén

---

48 Uo.

49 Elek Balázs: A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft., Debrecen, 2008, 170. o.

50 Mikolay Sándor: Kriminálpszichológia a magyar rendőrségen a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság példáján. Belügyi Szemle, 2004/6., 27–31. o.

például annak megítélésében, hogy élményen alapul-e a gyermek előadása, vagy fantázián, képzeleten, esetleg valamilyen ráhatáson, vagy fennáll-e a hazugság lehetősége, életkora miatt képes lehet-e át nem élt szexuális bántalmazásra utaló történet kitalálására, vagy ilyen betanulására, a bűncselekmény vonatkozásában hiteles-e a beszámolója. A szakértő válasza hasznos lehet annak megítélésében is, hogy vajon a gyermek által elmondottak részleteiben és összefüggéseiben valóságos háttéren alapulnak-e, megtörtént eseményről szólnak-e, szexuálisvágy-fantáziáknak lehet-e szerepük a cselekmény valós lefolyása és szóbeli megjelenítése közötti ellentmondások feloldására. A gyermek életkori sajátosságainak milyen reagálás felel meg az őt ért abúzusra, kötődik vagy kötődött-e a gyermek a terhelthez, milyen kapcsolata volt a terhelttel, szülővel, biztonságosan kötődik-e az édesanyjához, édesapjához. Azt is szakértő igénybevételeivel lehet csupán megállapítani, hiszen ez a bíró számára kompetenciáját meghaladó terület, hogy a terhelt magatartása befolyásolta-e a kiskorú testi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését, és ha igen, akkor milyen mértékben, és miben nyilvánul meg, vagy mik a várható hatásai. A szakértő elemezni tudja a gyermekek esetében, hogy mire utalnak a rajztesztek, például félelemre, szorongásra, illetve családrajz-ábrázolásaik támpontot adhatnak-e az esemény kapcsán, vagy ezek utalnak-e szorongásra, családon belül húzódozó feszültségekre. A szakértő meg tudja állapítani, hogy maradandó lelki sérülést okozott-e a sértettnek a terhelt cselekménye, illetve hogy a szociokulturális háttér hogyan befolyásolta a gyermek fejlődését. Abban is segítséget tud nyújtani, hogy kiskorú sértett és a terhelt közti, a későbbiek során esetleg szükségessé váló szembesítés a kiskorúban okozhat-e félelmet, gyakorolhat-e rá bármilyen káros hatást, ennek milyen mértéke valószínűsíthető, felléphet-e ennek következtében személyiségzavar, vagy egyszerűen is kezelhető. Ellenjavallatot tehet a gyermeknek az eljárási cselekményeken való részvétele, folytatólagos kihallgatása, szembesítése ellen a terhelttel vagy a tanúkkal, ha az lelki megrázkódtatást jelentene számára. Nyilatkozni tud arról, hogy a gyermek az átélt traumát pszichésen fel tudja-e dolgozni, valamint egyéb észrevételeket tehet.⁵¹

Amennyiben csak a gyermek sértett vallomása áll rendelkezésre mint felhasználható bizonyíték, annak megbízhatóságának megítélése során fokozott figyelemmel kell eljárnia a szakértőnek, hiszen a félreértelmezése igen könnyen tévútra viheti a bíróságot. Az ellentmondásos érzelmi attitűdök (például

---

51 Elek Balázs: i. m. 173–176. o.

szeretem az apámat, de haragszom rá) miatt nem egyszerű az igazságügyi pszichológus szakértőknek sem a gyermekek vallomásának véleményezése.⁵²

Az oktatás, képzés, továbbképzés témája tehát kiemelkedő figyelmet érdemel a gyermekeket érintő eljárásokban részt vevő hivatásos személyek felkészültsége, képzettsége és kiválasztása szempontjából is. Az alapvető jogok biztosa 2012-ben megállapította, hogy „a gyermekeket érintő eljárásokban részt vevő, valamint a gyermekekkel közvetlenül foglalkozó szakemberek gyermeki jogokkal, gyermekbarát eljárásokkal kapcsolatos képzésének, továbbá az alkalmasságukat mérő vizsga hiánya gátja/akadálya lehet a gyermeki jogok maradéktalan érvényesülésének, ezáltal az Alaptörvény XVI. cikkének (1) bekezdésében rögzített jog sérelmének közvetlen veszélyét keletkezteti”⁵³.

Tájékoztatáshoz való jog

A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás szerint tiszteletben kell tartani minden gyermek tájékoztatáshoz való jogát, az igazságszolgáltatáshoz való megfelelő hozzáféréshez való jogát, valamint azon jogát, hogy a részvételével folyó vagy őt érintő eljárások során kikérjék a véleményét, illetve meghallgassák. Ebbe a részvételhez való jog alapján beletartozik a gyermekek véleményének megfelelő súllyal történő figyelembevétele, tekintettel érettségükre és bármely természetű kommunikációs nehézségeikre annak érdekében, hogy ez a részvétel érdemi legyen. A gyermekeket jogaik teljes körű jogosultjainak kell tekinteni és akként kell kezelni, továbbá oly módon kell feljogosítani őket valamennyi joguk gyakorlására, amely számításba veszi saját véleményük kialakítására vonatkozó képességüket, valamint az ügy körülményeit.⁵⁴ A New York-i egyezmény 29. cikke a részes államok kiemelt feladatává teszi a gyermekek jogtudatosságának növelését, és a gyermek oktatásának egyik céljának tartja, hogy a tudatukba vésődjenek az emberi jogok és alapvető szabadságok.⁵⁵

Hazánkban sajnálatos módon ennek a jogtudatosságnak és tájékoztatásnak gyakorlati érvényesülése még mindig nem megfelelő. A különböző gyermekotthonokban, nevelőotthonokban gyermekek által elszendedett bántalmazásokra sok esetben soha, vagy csak a gyermekek felnőtt korúvá válása

---

⁵² Uo. 184. o.

⁵³ Az alapvető jogok biztósának jelentése az AJB-2614/2012. számú ügyben.

⁵⁴ 2011/92/EU irányelv.

⁵⁵ A gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt egyezmény.

után derül fény, és csak akkor tudunk ezekről az esetekről, ha az esetnek a média különös figyelmet szentel. Ennek a jelenségnek az alapvető jogok biztosának jelentéséből ítélve (a kalocsai gyermekotthonban történtek után benyújtott panasz miatt indított vizsgálatának eredményeként) több oka is van.⁵⁶ Szeretném kiemelni a következő mondatot: „*A feltárt tényállás szerint a gyermekotthonban nevelkedő, speciális szükségletükre tekintettel fokozott védelmet igénylő gyermekek az elcsattanó pofonokat, a kulcsosomóval való tenyérbe ütést nem tartják bántalmazásnak, hanem nevelési eszköznek tekintik. Mindez egyértelműen a gyermekek jogismeretének, jogtudatosságának alapvető hiányosságára utal.*”⁵⁷ A biztos már 2014-ben javaslatot tett az Emberi Erőforrások Minisztériumának az egységes, jogtudatosságot növelő stratégia kialakítására, a minisztérium közigazgatási államtitkára pedig 2015-ben válaszában ígéretet tett arra, hogy a jövőben jogalkotási javaslatok kidolgozására irányuló tevékenységük során figyelemmel lesznek a kérdésre. Az ombudsman 2015-ben konkrét ügyben lefolytatott vizsgálata még mindig azt igazolta, hogy a gyermeki jogok mind teljesebb körű érvényesülése érdekében nélkülözhetetlen a jogtudatosságot növelő stratégia kialakítása. A jogismeret, a jogérvényesítési utak ismerete ugyanis a gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedők esetében – különös tekintettel a fokozott védelmet igénylő, speciális szükségletű gyermekekre – is előfeltétele annak, hogy a gyermek bizalommal fordulhasson a jogai védelmére hivatott és köteles szervezetekhez, illetve személyekhez.⁵⁸

A bűncselekmények áldozatainak rehabilitációja

Az Európa Tanács *Iránymutatása* szerint különleges egészségügyi szolgáltatást, megfelelő szociális és terápiás intervenciók programokat vagy eszközöket kell biztosítani a hanyagság, az erőszak, a bántalmazás és más bűncselekmények áldozatainak, lehetőleg ingyen, és e szolgáltatások elérhetőségéről haladéktalanul, megfelelő módon tájékoztatni kell a gyermekeket és gondviselőiket.⁵⁹

Az alapvető jogok biztosa által 2012-ben megkeresett civil szervezetek egyöntetűen problémaként jelezték a pszichoterápiás ellátáshoz való hozzáférés hiányát. Az ombudsman megállapította, hogy elégtelen a gyermekpszichológusok, a megfelelő tapasztalattal és felkészültséggel felvértezett pszi-

⁵⁶ Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-130/2016. számú ügyben.

⁵⁷ Uo.

⁵⁸ Uo.

⁵⁹ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának... i. m.

chológusok, krízisellátással foglalkozó szakemberek száma. A felkészült szakemberek elérhetősége nem megoldott az ország minden részén, területi eloszlásuk egyenetlen. Az OKRI az Áldozatsegítő Szolgálat hatékonyság-vizsgálatával kapcsolatos kutatási beszámolójában is megállapította: „*elengedhetetlen, hogy az áldozattá válás pszichikai és mentális részét is képes legyen látni az áldozatsegítési ügyekben eljáró ügyintéző*”. Továbbá hogy „*a krízisintervenciót, a mentális, illetve pszichológiai segítségnyújtást az áldozatsegítő szolgálat – szakembereinek ilyen irányú felkészültsége hiányában – nem tudja biztosítani*”. Ezért az OKRI munkatársai is azt javasolták, hogy „*szükséges lenne a jogász végzettségű munkatársak mellett szociális munkás, pszichológus foglalkoztatása is az áldozatsegítő szolgáltatás keretében. Ha erre nincs mód, legalább megyénként egy áldozatokkal foglalkozó pszichológussal szoros kapcsolat kialakítása és a munkatársak szociális ismeretekkel történő kiképzése indokolt vagy szükséges. A szociális érzékenységre, és az empátiás készségre elengedhetetlen alkalmazási kritériumként is megfogalmazható az áldozatsegítő munkakör betöltéséhez szükséges szellemi képességek között.*”⁶⁰

A Helsinki Bizottság tapasztalatai szerint az áldozatsegítő szolgálatok felkészületlenek a kiskorú áldozatok támogatására, munkatársaik nincsenek az ehhez szükséges, kiskorúakra vonatkozó speciális tudás birtokában. A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium (KIM) tájékoztatása is alátámasztotta azt az információt, hogy az áldozatsegítés elsősorban felnőttek anyagi kárpótlását jelenti. Kijelenthető, hogy jelenleg nincs gyermekspecifikus áldozatvédelem Magyarországon: hiányoznak a kifejezetten gyerekkorú áldozatok segítésére szolgáló jogszabályi rendelkezések, és módszertani útmutatók.⁶¹

Az áldozatsegítő szolgálatok elérhetőségével kapcsolatban azt jelezte a Helsinki Bizottság, hogy gondot okoz az ügyintézők számának csökkentése is. Ezt az alapvető jogok biztosa is megállapította, mindamelllett felhívta a figyelmet arra, hogy „*a gyermekbarát áldozatsegítés biztosításához elengedhetetlen az áldozatsegítő szolgálatok munkatársainak a gyermekek lélektani, szociológiai és kognitív jellemzőire vonatkozó képzése és továbbképzése, amelynek hiánya, vagy részben történő megvalósítása akadály a gyermeki jogok maradéktalan érvényesülésének, ezáltal az Alaptörvény XVI. cikkének (1) bekezdésében rögzített jog sérelmének közvetlen veszélyét idézi elő*”⁶².

60 Kerecsi Klára – Kó József: Az Áldozatsegítő Szolgálat hatékonyság-vizsgálata. Második szakasz. Összefoglaló jelentés. Kézirat. Budapest, 2008, 48–49. o. http://www.kriminologiaitdk.hu/download/Az%20Aldozatsegito%20Szolgalat%20hatekonysagvizsgalata_2008.pdf

61 Az alapvető jogok biztosa jelentése az AJB-2617/2012. számú ügyben.

62 Az alapvető jogok biztosa jelentése az AJB-3070/2012. számú ügyben.

Zárógondolatok

A bemutatott esetek rámutatnak arra, hogy a gyermekek jogainak megfelelő és hatékony védelme rendkívül aktuális és kiemelkedően fontos probléma. Az esetek ismertetésével szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy a jogtudatosság és a gyermekvédelmi jelzőrendszer effektív működése alapvető nemzeti követelmény, mégis a mai napig nem teljes mértékben megoldott feladat.

A bicskei Kossuth Zsuzsa Gyermekotthonban történt szexuális visszaélések gyanúja miatt az alapvető jogok biztosa már 2012-ben lefolytatott egy eljárást, amelyben megállapította, hogy a gyermekekkel foglalkozók közül többen tudtak az igazgató általi szexuális bántalmazás gyanújáról, ennek ellenére azt nem vagy csak késve jelezték, a gyermekek pedig nem kaptak valós segítséget. A jelentés rögzíti azt, hogy már a gyermektől érkező első jelzés után lehetőség lett volna szakember (pszichológus, gyermekjogi képviselő, gyámi tanácsadó) eljárására.⁶³ Akkoriban az igazgató az eljárás idején végig a kastélyon belüli szolgálati lakásában lakhatott, emiatt erőteljesen felvetődött a gyanú, hogy nyomást gyakorolhatott az eljárásra. Hat gyermek visszavonta a vallomását, továbbá az érintett nevelőket is elküldték, vagy maguktól mondtak fel, végül pedig a rendőrség a nyomozást bűncselekmény hiányában lezárta. 2017 őszén azonban – miután egyik társuk feltételezhetően a molesztálás miatt Bicskén a vonat alá vetette magát – az egyik érintett fiú újból feljelentést tett a rendőrségen. Az alapvető jogok biztosa ezért 2017. októberben utóvizsgálatot rendelt el az ügyben, hogy megállapítsa: 2012 és 2016 között, azaz a szexuális zaklatás gyanújának nyilvánossá válásáig milyen lépések történtek a rendszeren belül a visszaélések érdemi feltárására. Az ombudsman utalt arra is, hogy ezek elmulasztása azt jelenti, hogy az állam nem teljesíti jogszabályi és nemzetközi egyezményekben vállalt kötelezettségeit a gyermekek megfelelő védelme érdekében.⁶⁴ Az újabb eset kapcsán ismét felhívta a figyelmet a média felelősségére. A nagy látencia, az esetek többségének rejtve maradása miatt kiemelten fontos, hogy mielőbb fény derüljön a gyermekekkel szemben elkövetett szexuális visszaélésekre, a rendszer működési hibáira. Másfelől a médiának a tájékoztatás során min-

⁶³ <https://www.ajbh.hu/kozlemenyek/-/content/10180/1/az-alapjogi-biztos-vizsgalatot-rendelt-el-a-gyermekvedelmi-jelzorendszer-mukodese-kapcsan-a-bicskei-kossuth-zsuzsanna-gyermekotthonban-felmerult-szexu;jsessionid=D7A1CCDB3C797A690467D77628B9941A>

⁶⁴ Makki Marie-Rose: A bicskei pedofilbotrány tanulságai. Hetek.hu, 2016. október 14. http://www.hetek.hu/belfold/201610/a_bicskei_pedofilbotrany_tanulsagai

denkor megkülönböztetett figyelemmel kell lennie az érintett gyermekek jogainak védelmére.⁶⁵

Láthatjuk, hogy míg az elméleti alapvetések, az iránymutatások és a tétel jogi rendelkezések szintjén próbálunk megfelelni az uniós standardoknak, a jogalkalmazás és a gyakorlati érvényesítés szintjén hazánkban nem beszélhetünk a gyermekek jogainak hatékony érvényesüléséről. Fontos lenne, hogy jogszerűség és a gyermekek mindenekfelett álló érdekeinek figyelembevételével folytatott eljárásokban. Nélkülözhetetlen a hatóságok részéről eljáró személyek felkészültsége, képzése, rendszeres oktatása is ugyanúgy, mint az áldozatvédelem – az áldozatsegítő szolgálatoknak sokkal több ügyintézőre lenne szükségük. A legfontosabb azonban a jogtudatosság erősítése lenne, ami mindannyiunk felelőssége. Egy olyan világban, amelyben a gyermek elnyomva érzi magát, nem tud fellépni a jogai védelme érdekében, vagy akár nem is ismeri e jogait, nem várhatjuk el, hogy felnőttként a társadalom teljes értékű tagja lehessen, oda maradéktalanul beilleszkedhessen. Remélem, hogy egyszer nemcsak a gyermekbarát igazságszolgáltatás, de a gyermekbarát társadalom fogalmáról is minden naivitást nélkülözve, reális elvárásként diskurzust folytathatunk.

---

⁶⁵ <https://www.ajbh.hu/kozlemenyek/-/content/10180/1/az-alapjogi-biztos-vizsgalatot-rendelt-el-a-gyermekvedelmi-jelzorendszer-mukodese-kapcsan-a-bicskei-kossuth-zsuzsanna-gyermekotthonban-felmerult-szexu;jsessionid=D7A1CCDB3C797A690467D77628B9941A>